

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Yusupova Nargiza Nigmatovna¹

¹ Toshkent davlat O'zbek tili va adabiyoti Universiteti "xorijiy tillar" kafedrasida ingliz tili o'qituvchisi
(Yusupova_n@navoiy-uni.uz)

ROLI O'YINLAR VOSITASIDAN ZAMONAVIY O'QITISHDA SAMARALI FOYDALANISH METODIKASI

Annotatsiya. Ushbu maqola zamonaviy o'qitish metodlarida rol o'ynash o'yinlariga bag'ishlangan talabalarning nutq qobiliyatini rivojlantirishga katta ta'sir qiladi. O'rganilayotgan tilning kommunikativ komponentligini oshirish maqsadida rol o'yinlari orqali haqiqiy nutq holatlarini qayta tiklash bilan qoplanadi. Ushbu maqolada, "rol o'yinlari" tushunchasi ostida, yaratilgan situatsion-o'zgaruvchan tabiiy mashqlarini anglatadi. Maqolada rol o'yinlari tipologiyasi, ishlab chiqilgan materiallar va ularni ta'lim oluvchilarga etkazib berish tasvirlangan.

Kalit so'zlar: o'qitish metodlari, aloqa, talim, rol o'yinlari, ingliz tili.

Аннотация. Большое влияние на развитие речевых способностей учащихся оказывает данная статья, посвященная ролевым играм в современных методах обучения. Компенсируется воссозданием реальных речевых ситуаций посредством ролевых игр с целью повышения коммуникативной составляющей изучаемого языка. В данной статье под понятием "ролевые игры" понимаются созданные ситуационно-вариативные упражнения естественного характера. В статье описана типология ролевых игр, разработанные материалы и их доставка обучающимся.

Ключевые слова: методика обучения, коммуникативный, ролевые игры, английский язык.

Annotation. This article, devoted to role-playing games in modern teaching methods, has a great influence on the development of students' speech abilities. It is compensated by recreating real speech situations through role-playing games in order to increase the communicative component of the language being studied. In this article, the concept of "role-playing games" is understood as created situational and variable exercises

of a natural nature. The article describes the typology of role-playing games, developed materials and their delivery to students.

Key words: teaching methods, communication, training, role-playing games, English.

Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo'ldan borayotgan mamlakatimizning usluksiz ta'lim tizimini takomillashtirish, va albatta, chet tillarini o'rganish va o'rgatish barcha rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar qatori vatanimiz-O'zbekistonda ham zamon talabiga aylandi. Chet tillarni o'rganish uchun yoshlarga, qolaversa barcha yurtdoshlarimizga yaratib berilayotgan shart-sharoitlar o'zining ijobiy natijasini isbotlab bermoqda, desak mubolag'a bo'lmaydi. Nafaqat chet tillari misolida, balki ilm dunyosining barcha jabhalarida jiddiy o'zgarishlar, yangilanishlar amalga oshirilmoqda. Albatta, banday ulkan bunyodkorlik ishlarining boshida yurtboshimizning ko'rsatgan jonbozliklari, yoshlarga bo'lgan e'tibor, kelajakga ishonch tuyg'usi yotadi. Bunga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 11 avgustdagi "Ta'lim muassasalarida chet tillarini o'qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 610-sonli qarori misol bo'la oladi.

Rivojlanayotgan mamlakatimizda talaba-yoshlarni chet tillar bo'yicha kommunikativ kompetentligini (layoqatlilik) rivojlantirishda xorijiy tillardagi nutq kompetensiyasini shakllantirish, zamonaviy pedagogic texnologiyalarni qo'llash alohida ahamiyatga molikdir. Haqiqiy nutq holatlarini qayta tiklash rol o'yinlari bilan osonlashadi. Ular talabalarni madaniyatlararo muloqotga tayyorlash va ularning kommunikativ vakolatlarini shakllantirish uchun alohida ahamiyatga ega.

Tahlil va natijalar. Ishlab chiqilgan materiallar Toshkent shahridagi 298-umumta'lim maktabining 10-sinflarida ingliz tili darslarida sinab ko'rildi. Materiallarning samaradorligini tekshirish uchun biz leksik shakllanish darajasini aniqlashga yordam beradigan Rol o'ynash o'yinlari kommunikativ test sinovlarini ishlab chiqdik.

Olingan natijalar xulosa chiqarishga imkon berdiki, talim oluvchilarning aksariyati faqat yarim sinovdan o'tishga muvaffaq bo'lishdi, chunki ular ro'l o'yinlarni ifodalovchi to'liq so'z birikmalariga ega emaslar va ularda hali kommunikasiya komponentlari to'liq shakllanmaganligini ko'rdik.

Tadqiqot metodologiyasi. Rol o'ynash o'yinlari kommunikativ mashqdur. Rol o'yinida simulyatsiya qilingan vaziyatlar sinfdagi nutq faoliyatini haqiqiy muloqotga yaqinlashtirishga imkon beradi, bu esa asosiy ta'limga kommunikativ yondashuv printsiptidir. Ushbu maqolada, "rol o'ynash o'yinlari" tushunchasi, nutq namunasini takroriy takrorlash uchun imkon yaratadigan situatsion-o'zgaruvchan mashqlarini nazarda tutadi, bu erda haqiqiy nutq bilan muloqot qilish uchun imkon qadar yaqin bo'lgan sharoitlarda-nutq ta'sirining hissiyligi va maqsadga muvofiqligidir.

Rol o'ynash o'yinini o'rganish usullaridan biri sifatida ko'rib chiqish mumkin. Uning quyidagi turlari: nazorat ostida, o'rta darajada nazorat qilinadigan, erkin, epizodik, uzoq [2].

Nazorat ostida rol o'ynash o'yinlari eng oddiy hisoblanadi odatda tayyor dialog asosida qurilgan rol o'yinlari yoki matn asosida qurilgan rol o'yinlari kiradi. Agar rol o'ynash o'yinlari dialoga asoslangan bo'lsa, unda ish jarayoni buning ustiga quyidagilar. Birinchidan, talabalar taklif etilgan muloqot bilan tanishadilar, uni qayta ishlab chiqadilar. Bundan tashqari, juftlikdagi talabalar yoki o'qituvchi bilan birgalikda suhbatning mazmunini muhokama qilishadi albatta kerakli so'z birikmasi asosida. Keyinchalik talabalar o'z suhbatlarini tashkil qilishadi, suhbatdan chiqarilgan kalit so'zlarni dialog-model hisoblanadi. Shunday qilib, talabalar tomonidan yaratilgan muloqot dialog modeliga o'xshaydi, lekin u erda boshqa savollar va javoblar ham mavjud.

Agar rol o'ynash o'yinlari matn materialida yaratilgan bo'lsa, unda u ehtimol boshqacha ko'rinidhda bo'ladi. Misol uchun, o'qituvchi talabalardan birini taklif qilishi mumkin va yozilgan matnga qarab rolini o'ynashi lozim yoki talabalar undan intervyu olishni taklif qilishlari ham mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki "muxbirlar" nafaqat turli xil savollarni so'rashi mumkin, matnda mavjud bo'lgan javoblarga savollar ham berishi mumkin.

O'rta darajada nazorat rol o'ynash o'yin yanada murakkab rol o'yinidan bir desak adashmaymiz, ishtirokchilar umumiy tavsifini va ularning rollarini tasvirlaydigan kartani oladigan o'yin turi. Shuni ta'kidlash kerakki, u yoki bu xarakterning xatti-harakati faqat rol ijrochisiga ma'lum. Shunday qilib, o'yin ishtirokchilari o'z sheriklarining xatti-harakatlarini to'g'ri tushunishlari kerak.

Erkin rol o'ynash o'yinlari eng qiyin o'yinlardan biridir, chunki ular o'quvchilarga tashabbus va ijodkorlikni ko'rsatishga imkon beradi. Erkin rol o'ynash o'yinini o'tkazishda talabalar o'zlari qaror qabul qilishadi, ular qaysi so'z birikmalaridan foydalanish yaxshiroq va hodisani qanday rivojlanishi haqida. Bu holatda o'qituvchi faqat mavzuni beradi va ushbu mavzu bo'yicha barcha mumkin bo'lgan vaziyatlarni taklif qiladi. Bundan tashqari, o'qituvchi guruhni guruhlarga ajratishi va har bir guruhga matn tanlashni taklif qilishi mumkin

ularga eng yaqin bo'lgan taklif qilinadigan mavzuning aspekti ham tanlash mumkin. Shu bilan birga, agar kerak bo'lsa, o'qituvchi talabalarga rollarni taqsimlashda va muhokamada har qanday yordam berishi mumkin.

Epizodik rol o'ynash o'yinlari o'ynashni anglatadi muayyan qisqa epizod.

Uzoq muddatli rol o'ynash o'yinlari bir qator saboqlarni egallashi mumkin, ushbu turdagi rol o'yinlari bir qator epizodlarni o'ynashni uzoq vaqt davomida o'z ichiga oladi.

Tahlil va natijalar. Rol o'ynash o'yinlari nafaqat shakllanish uchun ishlatilishi mumkin va leksik ko'nikmalarini rivojlantirish, xususan, nutq komponentlarini takomillashtirish umumiy vakolatlarni beradi. Rol ijro etish o'yinlari o'quvchilarning muayyan vaziyatda muloqot qobiliyatiga ega ekanligini tekshirishga yordam beradi, o'quvchilarning muayyan vaziyat uchun zarur bo'lgan so'z birikmalariga ega ekanligini ko'rsatadi va o'yin davomida o'quvchilarning muayyan grammatik tuzilmalarga ega ekanligi aniq bo'ladi [3].

Ma'lumki, rol o'yinlarini o'tkazish muayyan mavzu bo'yicha leksik mashqlarni bajarishdan oldin bo'lishi kerak. Mashqlar o'quvchilarni o'yinlarda ishtirok etishga tayyorlaydi, chunki

ular ishlashga imkon beradi, kerakli leksik va grammatik tuzilmalarni mustahkamlanadi. Bu erda shuningdek, mashqlar majmuini ishlab chiqildi. Ushbu mavzu bo'yicha leksik ko'nikmalarni rivojlantirildi. Uni yaratishda biz leksik majmuada muayyan mashqlar ketma-ketligi mavjudligi haqidagi metodologik printsiptan kelib chiqdik. Birinchidan, biz kerakli so'z birikmalarini joriy etadigan va o'quvchilarga kerakli leksik birliklarni o'rganish imkonini beradigan til mashqlarini taklif qilamiz. So'z birikmalarida mexanik foydalanishdan leksik foydalanishga o'tish, talabalar uchun shartli nutq mashqlarini bajarishga yordam beradi. Va albatta tavsiya etilgan iboralar yordamida so'zni yaratish kerak. Nutq mashqlari sifatida biz savol-javoblar mashqlaridan foydalanamiz.

Shuningdek, zarur leksik zaxirani shakllantirish jarayonida turli kompyuter va onlayn o'yinlar foydalanish mumkin. Ba'zilar ulardan T. V. Burdaeva va M. V. Zhestkova [1] maqolasida tasvirlangan. Ushbu o'yinlarning afzalliklari o'quv jarayonini optimallashtirish va madaniyatlararo muloqotning haqiqiy sharoitlarini simulyatsiya qilish imkoniyatini beradi.

Xulosa. Shunday qilib, olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, rol o'ynash o'yinlar ingliz tili darsida o'rta maktab o'quvchilarining nutq qobiliyatini rivojlantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu o'yinlar jarayonda o'quvchilar og'zaki muloqot vaziyatiga to'liq singib ketishadi. Bu, o'z navbatida, ilgari olingan bilimlarni ro'yobga chiqarishga, yangi grammatik tuzilmalarni va leksik birlikmalar faol va tezkor o'zlashtirilishiga yordam beradi, shuningdek, muloqot qobiliyatlarini to'rtta asosiy turini rivojlantirishga yordam beradi: gapirish, tinglash, nutq vakolatiga asoslangan o'qish va yozish.

Bundan tashqari, rol o'yinlari o'rganish, ingliz tiliga qiziqish va qiziqishni oshirishga yordam beradi va katta motivasiya bo'lib qoladi, chunki talim oluvchilar taklif etilgan ish turlaridan qoniqishadi.

Adabiyotlar.

1. Бурдаева Т. В., Жесткова Т. М. Геймификация в преподавании иностранных языков в техническом вузе // Наука и образование транспорту. 2018. № 2. С. 242–245.
2. Мильруд Р. П. Организация ролевых игр на уроке // Иностранные языки в школе. 1987. № 3. С. 8–13.
3. Стронин М. Ф. Обучающие игры на уроках английского языка. М., 1994. 231 с.
4. Ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonundan hamda boshqa qonun ... haqida”gi qarori [Electron resurs] Kirish tartibi: <https://www.lex.uz/docs/-16188>
5. The Guardian [Electron resurs]. Kirish tartibi: <https://www.theguardian.com/football/live/2018/mar/03/liverpool-v-newcastle-united-premier-league-live>
6. Mukhamedov Gafurdjan Isroilovich, Usarov Djabbar Eshbekovich/Technologies for the Development of Competencies in Physics in General Secondary Education using Multimedia Resources/International Journal of Innovativ and Exploring Engineering (IJITEE).INDIA-2020/ Regular Issue on 10 January 2020. Vol. 9, Issue 03, 2020. (ISSN:2278-3075), DOI: 10.35940/ijitee. C8888.019320 pp 2677-2684